VERKENNEN VAN VOLKSBUURTEN – AMSTERDAM-ZUID

Beginpunt: Station Amsterdam RAI
Eindpunt: Station Amsterdam Muiderpoort
Lengte: 15 kilometer
Website: KLIK HIER
Openbaar vervoer: Station Amsterdam RAI/Station Amsterdam Muiderpoort
De route is in te delen in twee stukken van ongeveer 8,5 kilometer en 6,5 kilometer. Neem hiervoor bij metrostation Alexanderplein metro 51 naar beginpunt station Amsterdam RAI of GVB Tram 14 naar eindpunt station Amsterdam Muiderpoort.

De rol van woningcorporaties in de hoofdstad is dominant. Het gaat om zo'n 40% met maar liefst ongeveer 191.000 van de totaal 475.000 woningen. De volksbuurtverkenner maakt kennis met het sociale bezit in het zuiden van de stad binnen de A10. Houd je maar vast. Want de kwaliteit is erg hoog. Met natuurlijk veel nadruk op trotse arbeidersbuurten op basis van de ruimtekunst van Berlage in de expressionistische stijl van de Amsterdams school. Tot aan de fraaie invulling van de voormalige havengebieden oostelijk van de historische binnenstad.

Verkennen van volksbuurten – Amsterdam-Zuid
3 mei 2026

Overzichtskaart

Verkennen van volksbuurten – Amsterdam-Zuid
3 mei 2026

Algemeen

De lijnwandeling voert de volksbuurtverkenner vanaf Station Amsterdam RAI richting noordoosten naar uiteindelijk Station Amsterdam Muiderpoort. De Rivierenbuurt (A) is de eerste kennismaking met de ruimtekunst van Berlage en de architectuur van de Amsterdams School. Verder richting noorden naar de Nieuwe Pijp (B) voor een vervolg op die kennismaking: meer hoogtepunten.

Daarna richting oosten over de Berlagebrug naar de Transvaalbuurt (C). Het Transvaalplein herinner nog volop aan het trieste lot van de Joodse gemeenschap, die ooit de hoofdbewoners van de buurt waren. Daarna wandelen we verder richting noorden via de Oosterparkbuurt (D) naar de Kadijken (E). Een pier in voormalig havengebied met van oorsprong veel pakhuizen. De herbestemming van pakhuis naar sociale woningbouw rond 1980 vormt een icoon uit de tijd dat huurdersparticipatie opnieuw uitgevonden is.

Daarna vervolgen we onze verkenning richting Oostelijke Eilanden (F) en Cruquius (G). Ook voormalige haventerreinen die tot woningbouw herbestemd zijn. Met nieuwe sociale huurwoningen in een prachtige parkachtige omgeving. Plus een woongebouw slingerend over water.

Het laatste deel van de wandeling voert de volksbuurtverkenner via de Indische Buurt (H) naar Station Amsterdam Muiderpoort. Aan het Javaplein een badhuis, dat stamt uit het begin van de vorige eeuw toen goede sanitaire voorzieningen in woningen nog ontbraken. Plus de zorgvuldig gerenoveerde Berlageblokken.

Verkennen van volksbuurten – Amsterdam-Zuid
3 mei 2026

Overzicht volksbuurten

A – Rivierenbuurt
Berlage ontwierp het plan voor grootschalige uitbreiding van Amsterdam aan de zuidzijde van het historische centrum. De in 1915 opgerichte Gemeentelijke Woningdienst Amsterdam vulde de rol van regisseur in. Volledig ontworpen in de stijl van de Amsterdamse School. De woningen tussen de Roosevelt- en President Kennedylaan -voorheen Rivierenlaan- zijn grotendeels in handen van de Amsterdamse woningcorporaties. In de jaren ’30 van de vorige eeuw maar liefst zo’n 50. Straten zijn overwegend noord-zuid georiënteerd. Groen is geconcentreerd op binnenterreinen en nabij de Amstel. Let op het gebruik van baksteen, hout, natuursteen en smeedijzer. De ruimtedruk van vervoersmiddelen op wegen en trottoirs is enorm. Waar laat je al die auto’s, fietsen, rollators en scoormobiels? Het zuidelijke gebied tussen President Kennedylaan en Ringweg Zuid is kort na de Tweede Wereldoorlog bebouwd. Veel gestapelde woningen in het kenmerkende Airey bouwsysteem.

B – De Nieuwe Pijp
Overheidsingrijpen in samenwerking met woningbouwverenigingen aan het begin van de vorige eeuw. Met de Nieuwe Pijp als start. Het Plan-Zuid van Berlage houdt ware ruimtekunst in, waarbij het openbare gebied centraal staat en de woonblokken deze ‘slechts’ begrenzen. Grote samenhang tussen ontsluitingsstraten, woonstraten en -pleinen. De rijke architectuur in de stijl van de Amsterdamse School verbeeldt ‘de verheffing van de arbeider’. Het hele gebied ademt dit uit. Veel gevelstenen en andere decoratieve elementen aan gebouwen en in het openbare gebied. Trots op de zelfbeschikking, goede en gezonde woningen, voorzieningen voor onderwijs, gemeenschapszin en gezondheidszorg. Het complex de Dageraad van architecten Michel de Klerk en Piet Kramer staat ultiem symbool voor deze ‘opstanding der arbeidersklasse’. Met een monument, museum en de Coöperatiehof.

C – Transvaalbuurt
Het gebied werd in 1896 geannexeerd door Amsterdam. De Transvaalbuurt vormde de eerste planmatig ontworpen arbeidersbuurt van Amsterdam. Bedoeld voor bewoners van de vele krotten rondom het Waterlooplein. Een proeftuin voor sociale woningbouw. Woningbouwverenigingen droegen in de eerste helft van de vorige eeuw bij aan realisatie van de Transvaalbuurt. Volgens de stedenbouwkundige opzet van Berlage. Een relatief sobere opzet met smalle doorgaande straten en de nodige pleintjes. Bijzonder is de vormgeving van de kruisingen is de Kraaipanstraat, waardoor deze steeds het karakter van pleintjes krijgen. De voormalige Kraaipanschool -met de zolder als onderduikadres in de Tweede Wereldoorlog- is inmiddels omgebouwd naar appartementen en zorgfuncties. Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog was de buurt voor 80% Joods. Het Transvaalplein fungeerde als verzamelpunt voor de Joodse inwoners bij razzia’s.

D – Oosterparkbuurt
De oorsprong van deze buurt gaat terug naar het einde van de negentiende eeuw. Een grote stadsuitbreiding, mogelijk na afbraak van stadswallen en bolwerken. Langgerekte en meestal oost-west georiënteerde straten met minimale hoeveelheid groen op het Oosterpark na. Van oorsprong veel revolutiebouw en daarmee erbarmelijke woonomstandigheden. Woningen met één kamer met daarin alle woonactiviteiten. Buiten zijn de pomp voor drinkwater en de poepdoos. Later, aan het begin van de vorige eeuw, sobere maar al veel betere sociale woningbouw. Vanaf de jaren ’70 van de vorige eeuw komt de stadsvernieuwing op gang. Niet alleen renovatie maar ook vaak sloop en vervanging van de verouderde sociale huurwoningen. Het cirkelvormige voormalige badhuis aan het Boerhaveplein dateert van 1913. Inmiddels een rijksmonument. Geheel in stijl van de Amsterdamse School. Douchen en baden voor de wijkbewoners die deze voorzieningen niet in eigen huis hadden.

E – Kadijken
De Hoogte en Laagte Kadijk vormen een schiereiland met een lengte van bijna één kilometer en een breedte van zo’n 170 meter. Gerealiseerd als staduitbreiding in 1663. Na de Franse tijd telde Amsterdam ongeveer 400 verspreid gesitueerde Entrepôts in eigendom van de overheid. Belastingvrije tussenopslagen, bestemd voor doorvoer en bedoeld om geen in- of uitvoerrechten te betalen. Geïntroduceerd in lijn met de Franse douanewetgeving. Het Entrepôtdok op de Kadijken zorgde voor centralisatie in 1827. Maar liefst 96 pakhuizen en een lengte van 800 meter. Destijds een van de langste pakhuiscomplexen van Europa. Bij de broodnodige herstructurering rond 1980 is onder invloed van bewonersparticipatie en met hulp van woningcorporaties en boegbeeld wethouder Jan Schaefer -‘in geouwehoer kun je niet wonen’- ingezet op sociale herbestemming. Ruim 500 woningen in dit monumentale pakhuis. Stadsvernieuwing optima forma.

F – Oostelijke Eilanden
De Oostelijke Havengebieden werden in de tweede helft van de 19e eeuw ontwikkeld voor internationale scheepvaart. Op de landtongen destijds bedrijvigheid, pakhuizen en opslag. Zoals past bij die tijdsperiode vooral revolutiebouw zoals in de Czaar Peter- en Blankenstraat. Incidenteel zijn er in die beginjaren karakteristieke sociale huurwoningen. De Nieuwe Oostenburgerstraat dateert van 1874. Gebouwd door de N.V. Woningmaatschappij, die betaalbare en hygiënische woningen wenste voor havenarbeiders. Nadat rond de jaren ’70 van de vorige eeuw havenactiviteiten richting westen verplaatsten, verloederde het gebied. Vanaf dan weerspiegelt het sociale bezit de tijdgeest. Eerst seriematige woningbouw. Herkenbaar aan grootschalige toepassing van prefabbeton. Dan kleurloze, anonieme woongebouwen uit de jaren ‘80. Tot de meer uitgesproken architectuur van de afgelopen decennia. Let op de imposante nieuwbouw in het Funenpark. De randbebouwing met sociaal bezit vormt de afscherming van de wijk.

G – Cruquius
Het gebied is vernoemd naar de waterbouwkundige en cartograaf Nicolaus Cruquius (1678-1754). Veelal recentere sociale woningbouw op deze pieren. Het woongebouw met sociale huurwoningen tussen Borneolaan en Cruquiusweg verbindt zelfs twee pieren over de Entrepothaven heen. Betaalbaar wonen op hoogte boven havens met prachtig uitzicht. De architectuur verwijst naar scheepvaart. Glimmende gladde witte gevels en patrijspoorten. Groot contrast met de woningbouw aan de J.M. van der Meylaan in de zogenaamde Architectenbuurt. Het gemeentelijke slachthuis sloot hier in 1985. Vernoemd naar Joan Melchior van der Mey, een van de grondleggers van de Amsterdamse School, waarvan overigens weinig in dit gebied te herkennen is. Relatief lage woningbouw en gesitueerd aan een prachtige groenstrook over de lengterichting van de pier. Strakke belijningen en lichte gestucte gevels. Een open stedenbouwkundige opzet zodat veel ruimtelijkheid met dito zichtlijnen ontstaat.

H – Indische Buurt
Amsterdam annexeerde het gebied in 1896. Na ophoging van de polder woningbouw vanaf 1900. Een groot deel is in bezit van woningcorporaties. Rondom het Javaplein veel historie met een mooi badhuis uit 1942. Immers amper woningen met een douche op dat moment. Er waren twintig badcellen, waarvan twee met behalve een douche ook een badkuip. Aparte wachtkamers voor mannen en vrouwen. Berlage zelf ontwierp de zogenaamde Javablokken in opdracht van de Vereeniging tot verbetering der Volkshuisvesting “De Arbeiderswoning”. Realisatie van 1911 tot en met 1915. Bedoeld voor armlastigen die tot voorbeeldige burgers verheven moesten worden. Afkomstig uit kelderwoningen in de binnenstad. De eerste bewoners brachten -zoals gevreesd- wangedrag en alcoholisme met zich mee. Vandaar de bijnaam ‘Ford van Sjako’. Let op de groenstrookjes tussen de rijksmonumenten in, straatverlichting, kleurstelling van kozijnen en detaillering van het metselwerk.